

ΛΟΥΤΣ ΖΑΪΛΕΡ
ΤΡΑΝΖΙΣΤΟΡ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΠΕΛΑΓΙΑ ΤΣΙΝΑΡΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΛΟΥΤΣ ΖΑΪΛΕΡ

Τρανζίστορ

μυθιστόρημα

Μετάφραση από τα γερμανικά

ΠΕΛΑΓΙΑ ΤΣΙΝΑΡΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

GOETHE
INSTITUT

Litrix.de
GERMAN LITERATURE ONLINE

Η παρούσα μετάφραση υποστηρίχθηκε
από το Ινστιτούτο Γκαίτε, που χρηματοδοτείται
από το Γερμανικό Υπουργείο Εξωτερικών,
στο πλαίσιο του προγράμματος Litrix.de.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 552

Λουτς Ζάιλερ, Τρανζίστορ

Lutz Seiler, *Stern 111*

Μετάφραση: Πελαγία Τσινάρη

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Διορθώσεις: Γιάννης Αντωνόπουλος

Σελιδοποίηση: Χριστίνα Κωνσταντινίδου

Φωτογραφία εξωφύλλου: ©Colin Campbell/Getty Images/Ideal Image
Copyright© Suhrkamp Verlag, Βερολίνο 2020

All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2020

Πρώτη έκδοση στη γερμανική γλώσσα από τις εκδόσεις Suhrkamp,
Βερολίνο, 2020

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,
Αθήνα, Μάιος 2022

KET Δ290 ΚΕΠ 284/22 ISBN 978-960-16-7059-1

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.:

2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Το τέλι

Το τρένο του Καρλ σταμάτησε πολύ πριν από την είσοδο του σταθμού. Ακολούθησε ένα ατσάλινο αγκομαχητό κι ένα τράνταγμα, θαρρείς και η καρδιά της διαδρομής του να έπαψε να χτυπά ξαφνικά, λίγο πριν φτάσει στον προορισμό του. Έξω, μια θάλασσα από διασταυρούμενες ράγες, και πίσω τους το Τείχος των Δακρύων. Το Τείχος των Δακρύων ήταν ένας τοίχος από τούβλα που εκτεινόταν για κάμποσα χιλιόμετρα και χώριζε την έκταση του σιδηροδρομικού σταθμού της Λιφίας από την πόλη. Ήταν διάτρητος από κάτι παράξενα ανοίγματα, σαν κηρήθρες, μέσα από τα οποία έβλεπες έναν δρόμο, σπίτια, αλλά κι ανθρώπους κάπου κάπου. Για άγνωστο λόγο συνέβαινε συχνά τα τρένα να σταματάνε εκεί ακριβώς, με το τέρμα μπροστά στα μάτια των επιβατών, για κάμποσα λεπτά ή και για ώρες – ήταν σαν μια παλιά κατάρρα, ένα μαρτύριο γνωστό σε όλους. Αναπόφευκτα, το βλέμμα των ταξιδιωτών έπεφτε τότε στο τείχος – κι έτσι πήρε το όνομά του.

Το πρωί μετά το τηλεγράφημα, ο Καρλ ξεκίνησε για την Γκέρα. Φορούσε καθαρό τζιν και το παλιό μαύρο μοτοσικλετιστικό του μπουφάν με τα διαγώνια φερμουάρ πάνω απ' το στήθος. Από κάτω ένα φρεσκοπλυμένο πουκάμισο. Διέθετε τρία από αυτά τα πουκάμισα εργασίας χωρίς γιακά. Πανομοιότυπα πουκάμισα με λεπτές ανοιχτογάλανες ρίγες, που τα είχε από τον καιρό πριν ακόμη φύγει για σπουδές, τότε που δούλευε μαθητευόμενος στην οικοδομή. Επιπλέον,

είχε κόψει λίγο τα μαλλιά του, με κόπο, με το στομωμένο του φαλιδάκι για τα νύχια – έφταναν τώρα μέχρι τους ώμους, ως εκεί ήταν μια χαρά. Επέστρεφε στο πατρικό του σαν ένας χρόνια αγνοούμενος – αυτή η σκέψη πέρασε φευγαλέα από το μυαλό του. Οι περισσότεροι ναυαγοί δεν τα κατάφερναν τελικά, κάτι που συνέβαινε όμως αφού επέστρεφαν στην πατρίδα – αυτό ήταν το θλιβερό στις ιστορίες εκείνες. Γύριζαν μεν στα σπίτια τους, αλλά δεν έβρισκαν τον τρόπο να επιστρέψουν και στη στεριανή ζωή. Όλοι εκείνοι οι σκόπελοι, οι θύελλες, τα χρόνια – όλη εκείνη η μοναξιά που, όπως έμελλε να αποδειχθεί, ήταν στην ουσία το καλύτερο κομμάτι της ιστορίας τους. Συχνά παρουσίαζαν δυσανεξία στο φαγητό της στεριάς ή πέθαιναν εξαιτίας της υπερβολικά μακριάς τους κώμης, την οποία αναγκάζονταν να επιδεικνύουν σε εμποροπανηγύρεις για να κερδίσουν χρήματα, ώσπου, μια νύχτα, τα μαλλιά τους τυλίγονταν σαν αγχόνη γύρω από τον λαιμό τους...

Ο ελεγκτής της αμαξοστοιχίας περνούσε έξω από τα βαγόνια, βλαστήμαγε και χτυπούσε μ' ένα μπαστούνι τα τζάμια: «Αποβιβαστείτε! Αποβιβαστείτε όλοι!».

Ήταν μια παλιά εξωτερική σιδηροτροχιά με μια πρόχειρη ξύλινη αποβάθρα. Στην πραγματικότητα, δεν ήταν καν αποβάθρα, μια ράμπα πιο πολύ, που πάνω της είχε φυτρώσει χορτάρι και στα πλάγια της μερικές νεαρές σημύδες, που δεν φαινόταν να τις επηρεάζουν τα καμένα λάδια των μηχανών και τα περιττώματα. Τα φύλλα τους έλαμπαν κιτρινωπά. Ο Καρλ κοίταζε αυτή τη λάμψη και άκουγε τους χτύπους των βημάτων του στο ξύλο της ράμπας. Σαν κατάδικοι στη σειρά βημάτιζαν προς τη μεγάλη αίθουσα του σταθμού, πάνω σ' έναν στενό διάδρομο ανάμεσα στις ράγες.

Η μισοφωτισμένη αίθουσα ήταν φίσκα στον κόσμο – υπήρχε μια κίνηση σαν κυματισμός κι ακούγονταν κραυγές και ξεφωνητά. Από τα μεγάφωνα, που μετουσίωναν κάθε λέξη

σε μια υπόκωφη, αιθέρια κι ονειρική γλώσσα, ηχούσε ένα και μοναδικό, εντελώς ακατανόητο κάλεσμα, ξανά και ξανά, σε ατέρμονη επανάληψη: «Ιι-ο!».

Η πολιορκία αυτή είχε στόχο το εξπρές για το Βερολίνο, μια σειρά από οκτώ ή εννιά βαγόνια πάνω στα οποία η βρομιά είχε σχηματίσει κρούστα και τα τζάμια είχαν κιτρινίσει από τη νικοτίνη. Στις βραδινές ειδήσεις της προηγούμενης ημέρας είχε γίνει λόγος για ειδικά τρένα και άλλες προσωρινές διελεύσεις συνόρων, σε συνδυασμό με τη στερεότυπα επαναλαμβανόμενη παράκληση για σύνεση. Κάποιοι από τους επιβάτες για Βερολίνο κατάφεραν να σκαρφαλώσουν ως τους φεγγίτες των λιγδιασμένων βαγονιών και βούτηξαν με το κεφάλι μέσα στα υπερπλήρη κουπέ. Μια σκηνή που θα ταίριαζε στη Βομβάη ή την Καλκούτα – στον σταθμό της Λιψίας όμως της έλειπε η παραμικρή αίσθηση του μέτρου, κι όλο αυτό έμοιαζε με μια υπερβολική χορογραφία, που μπορεί να μην είχε λογική αλλά ήταν σίγουρα φιλόδοξη.

Ο Καρλ προωθούνταν αργά μέσα στο στριμωξίδι. Κάθε τόσο, η τσάντα του πιανόταν κάπου. Το λουρί της έκοβε τον ώμο του και κινδύνευε να κοπεί. Εκείνη τη στιγμή μετάνιωνε που είχε κουβαλήσει μαζί του όλα του τα χαρτιά και τα βιβλία – πόσο ανόητο, πόσο απερισκεπτο εκ μέρους του. Κάνα δυο βρισιές ακούστηκαν, το πρόσωπό του βρέθηκε κολλημένο πάνω στον τραχύ κετσέ ενός σακακιού, που αμέσως έβγαλε έναν κτηνώδη ήχο – ύστερα κάτι μπήχτηκε στο στήθος του. Ο Καρλ έπεσε όταν το βάρος της τσάντας του τον τράβηξε κάτω αναγκάζοντάς τον ταυτόχρονα να κάνει μια περιστροφή. Κάποιος, που σίγουρα πήγε απλώς να τον πιάσει, του άστραψε με φόρα ένα σκαμπίλι – ο Καρλ γεύτηκε ιδρώτα και έχασε τον προσανατολισμό του.

«Ιι-ο! Ιι-ο!»

Τώρα η κραυγή ερχόταν από ψηλά. Ήταν η φωνή ενός μεθυσμένου γίγαντα που έστεκε πάνω στον μαύρο από την

αιθάλη, όμοιο με καθεδρικό ναό, σταθμό και ψέλλιζε κάτι ακατάληπτα λόγια προς τα κάτω, αλλά οι νάνοι του δεν τον υπάκουαν πια.

«Η τσάντα μου!» φώναξε ο Καρλ όταν συνήλθε.

«Ποια τσάντα, νεαρέ; Αυτήν εδώ λέτε;»

Η τσάντα ήταν ακόμα εκεί, για την ακρίβεια ο Καρλ ήταν πεσμένος πάνω της. Για μια στιγμή δεν έβλεπε παρά μόνο πρόσωπα που είχαν σκύψει και τον κοίταζαν, με τεταμένη την προσοχή τους, αλλά και με αυτοκυριαρχία. Είναι η χαρά, σκέφτηκε ο Καρλ, μια γνήσια χαρά. Ωστόσο, δεν μπορούσε στ' αλήθεια να ξέρει σε τι οφειλόταν η αυτοκυριαρχία, αν ήταν κι αυτή από χαρά ή είχε κιόλας μετατραπεί σε μίσος.

«Χρειάζεστε βοήθεια;»

Ένα κορίτσι, το πολύ δεκαέξι χρονών, του έτεινε ένα μαντίλι. Όπως πάντα, ο Καρλ ένιωσε έκπληξη αντικρίζοντας το λαμπερό κόκκινο χρώμα, εκείνη τη φρέσκια, ελαφρώς λιπαρή ουσία, που του φαινόταν αδύνατο να προέρχεται από τον ίδιο: αίμα.

«Θα τα καταφέρετε;» Η κοπέλα άγγιξε τον Καρλ στο μπράτσο, εκείνος είδε το στρογγυλό πρόσωπο και μέσα του τα πολύ ανοιχτόχρωμα, ξεπλυμένα σαν τυφλά μάτια της.

Όχι. Τώρα πρέπει να μείνεις μαζί μου. Για πάντα.

«Ευχαριστώ, είμαι εντάξει».

Προχώρησε προς μια άδεια αποβάθρα. Προσπαθούσε να μη δίνει ιδιαίτερη σημασία στο τυφλό κορίτσι (δεν ήταν τυφλή), όμως εκείνη έμεινε κοντά του κρατώντας τον από το μπράτσο, έτσι που ήταν ζευγάρι ώσπου ο Καρλ να σωριαστεί επιτέλους σε έναν πάγκο.

«Κι εσείς στο Βερολίνο θέλατε να πάτε;»

Ο Καρλ έγειρε πίσω το κεφάλι και τότε το ένιωσε στον λαιμό του – μια ζεστή κλωστή που ξετυλιγόταν κάπου στον ουρανίσκο κι έκαιγε λιγάκι με έναν ιδιαίτερο τρόπο, ενώ όσες φορές και να κατάπινες, δεν κατέβαινε. Από τα πρώτα

χρόνια της εφηβείας του αιμορραγούσε όλο και πιο συχνά η μύτη του. Όταν αυτά τα πράγματα μετρούσαν ακόμη, εντυπωσίαζε τους φίλους του με το γεγονός ότι μπορούσε με ένα και μόνο χτύπημα της γροθιάς του στο μέτωπο να σταματήσει την αιμορραγία. Ήταν ένα κόλπο που χρησιμοποιούσαν οι πυγμάχοι. Η σφιγμένη γροθιά χτύπαγε με φόρα το μέτωπο, για την ακρίβεια η κίνηση περνούσε ξώφαλτσα πάνω του. Το χτύπημα έπρεπε να είναι δυνατό, και τότε το κεφάλι πεταγόταν σαν να τρανταζόταν προς τα πίσω, κι όλα εξαρτιόνταν από αυτό ακριβώς το τράνταγμα. Αν το έκανες διστακτικά, δεν έπιανε.

«Όχι, ήθελα...» Κούνησε προσεκτικά το κεφάλι, για να σταματήσει τον ίλιγγο. Η κοπέλα έμεινε λίγο ακόμα κοντά του. Ο Καρλ σκεφτόταν τι θα μπορούσε να τη ρωτήσει, αλλά ύστερα εκείνη έφυγε ξαφνικά, κι έτσι μουρμούρισε την απάντηση:

«Σπίτι. Ήθελα να πάω σπίτι μου».

Εκατοστό προς εκατοστό, η ταχεία για το Βερολίνο αποχωρίστηκε την αποβάθρα, τα υπερπλήρη βαγόνια απομακρύνθηκαν γλιστρώντας στις ράγες. Κάποιος ούρλιαξε: «Arriverderci,* κορόιδο!» και μια χορωδία που αυθόρμητα συντονίστηκε έπιασε το τραγούδι που ο Καρλ είχε ακούσει ως τότε μόνο στον μελαγχολικό τόνο της γιαγιάς του: «Πόσο θέλω να μείνω ακόμα λίγο...». Ο Καρλ κοίταζε τα βαγόνια που έφευγαν. Η χορωδία που αναχωρούσε πέρασε από τη ράμπα με τις λαμπερές σημύδες κι αυτές άρχισαν να της γνέφουν τρεμάμενες και συνεσταλμένες.

Η λέξη «κορόιδο» ηχούσε ακόμα στο κεφάλι του. Κορόιδο ήταν κάποιος που καθόταν με ανοιγμένη μύτη σε μια αποβάθρα από την οποία δεν φεύγει κανένα τρένο. Κάποιος που πηγαίνει όπου τον βγάλει το ταξίδι, σκέφτηκε ο Καρλ.

---

* «Αντίο», ιταλικά στο πρωτότυπο.

Τράβηξε από την τσέπη του το τηλεγράφημα. Ήταν ένα απλό κομμάτι χαρτί, γραμμένο στο χέρι, από κάτω μια σφραγίδα και στη δεξιά κάτω άκρη ο ταχυδρόμος είχε σημειώσει ημερομηνία και ώρα: 10 Νοεμβρίου, 9.20 π.μ., «χρειαζόμαστε βοήθεια έλα αν μπορείς αμέσως οι γονείς σου». Δεν υπήρχε μομφή, ούτε λέξη για την επί μήνες σιωπή του, μόνο αυτό: μια κραυγή βοήθειας. Μόνο εκείνες οι δυο ανίσχυρες λεξούλες *αν μπορείς* – ο Καρλ σαν να άκουγε τη μητέρα του να τις λέει: «έλα αν μπορείς». Την έβλεπε να κατηγορίζει βιαστικά το βουνό για να πάει στη μικρή πόλη, με τα μικρά, ζωηρά της βήματα, την έβλεπε να υπαγορεύει τη διεύθυνση, να συμπληρώνει το έντυπο για το τηλεγράφημα, προσεκτικά αλλά και με ένταση, νευρικά, με αποτέλεσμα να ξεχάσει την προσφώνηση, κι έβλεπε ακόμη πώς η κυρία Μπέτμαν, η γυναίκα στο γκισέ, μετρούσε τις συλλαβές. Ακόμη και τούτες τις μέρες, στις οποίες συνέβαιναν αδιανόητα πράγματα, το «τέλι», όπως ονόμαζαν το τηλεγράφημα πίσω από τα γκισέ του ταχυδρομείου, λειτουργούσε.

Ο Καρλ όφειλε να παραδεχτεί ότι ως εκείνη τη στιγμή δεν είχε ανησυχήσει ιδιαίτερα – οι γονείς ήταν ασφαλές έδαφος, έδαφος αδιαφιλονίκητο, μια ολόδική του περιοχή, στην οποία μπορούσε πάντα να καταφύγει σε περίπτωση ανάγκης. Αν του είχαν λείψει; Ναι, όσο κι αν ήταν περίεργο, του είχαν λείψει οι γονείς του, όχι μόνο την περασμένη χρονιά, μέσα στην οποία τους είχε δει μία μόνο φορά, αλλά και πρωτότερα, στην ουσία πάντοτε, πάντα του έλειπαν.

Έφραξε να βρει την αποβάθρα από την οποία έφευγαν συνήθως τα τρένα για τον νότο, για εκείνη την περιοχή κοντά στα σύνορα μεταξύ Θουριγγίας και Σαξονίας απ' όπου καταγόταν η οικογένειά του – εκείνη την ερημιά, «εκεί όπου η αλεπού κι ο λαγός λένε μεταξύ τους *καληνύχτα*», μια αγαπημένη ρήση του πατέρα του. Όταν ήταν παιδί, ο Καρλ φανταζόταν κάθε βράδυ πριν αποκοιμηθεί αλεπούδες και λα-

γούς να συγκεντρώνονται σιγά σιγά στην άκρη του δάσους για να καληνυχτίσουν. Καμιά φορά ήταν κι άλλα ζώα ανάμεσα τους, λογιών λογιών ζώα, κι άλλοτε ήταν και μερικοί άνθρωποι που ήταν καλοί φίλοι των ζώων. Επρόκειτο για ένα πολύ συγκεκριμένο σημείο όπου έπεφτε το φως του φεγγαριού κι όπου όλα εκείνα τα τρυφερά, έξυπνα πλάσματα συναντιόνταν για μία ακόμη φορά στο τέλος της ημέρας – οι σιλουέτες τους με τις ανασηκωμένες μουσούδες, τα τενωμένα κεφάλια, έλεγαν τότε εν χορώ: «Καληνύχτα, λαγοί της Γκέρα, αλεπούδες του Άλτενμπουργκ, κοράκια του Μόιζελβιτς, καληνύχτα!».

Η έκπληξη

Ο Καρλ δεν θυμόταν ποιος είχε προτείνει «να περπατήσουν λιγάκι» πρώτα, ο πατέρας του ή η μητέρα του. Ήταν άλλωστε κάτι που συνήθιζαν. Ο ίδιος έμεινε πιο πίσω, οι γονείς του προπορεύονταν, όπως πάντα. Ο πατέρας του είχε μόλις κλείσει τα πενήντα, η μητέρα του ήταν σαράντα εννέα χρονών. Ο πατέρας του είχε αδυνατίσει – το καφετί πέτσινο σακάκι πάνω στους κυρτούς ώμους και τα λεπτά γκριζα μαλλιά στον σβέροκο... Ο Καρλ δεν τον είχε ξαναδεί έτσι. Προχώρησαν κατά μήκος της όχθης του Έλστερ, από το Λάνγκενμπεργκ ως τη «Φραντσόζενμπρυκε»,* έκαναν δηλαδή την παλιά τους βόλτα δίπλα στο ποτάμι. Εκατοντάδες φωτογραφίες των περιπάτων αυτών υπήρχαν στο οικογενειακό άλμπουμ, που η μητέρα του είχε κολλήσει με προσοχή και είχε επιγράψει φιλόπονα: ο εξάχρονος με πουκάμισο και παπιγιόν, όλο προθυμία με το πλατύ του χαμόγελο και τα μεγάλα του δόντια – αυτός ήταν ο Καρλ την πρώτη μέρα του σχολείου. Ύστερα, ο δεκατετράχρονος με τα μαλλιά του κομμένα «καπελάκι» και ένα σοβαρό, απαξιωτικό βλέμμα. Πλάι

---

* Franzosenbrücke: Γέφυρα πάνω από τον ποταμό Weiße Elster κοντά στο Milbitz της Gera. Το όνομά της, που σημαίνει «γέφυρα των Γάλλων», οφείλεται στο γεγονός ότι η πρώτη, ξύλινη κατασκευή της γέφυρας έγινε από Γάλλους αιχμαλώτους πολέμου του Γερμανογαλλικού Πολέμου του 1870/71. Ο συγγραφέας αναφέρεται εδώ στη δεύτερη κατασκευή της γέφυρας, που κατεδαφίστηκε το 2011 και την οποία διαδέχτηκε μια τρίτη εκδοχή το 2012.

του, η μητέρα, με κότσο και πανωφόρι από τσαλακωτό δέρμα, το φθινόπωρο του '77. Και ούτω καθεξής στο χρονολόγιο που διέτρεχε όλα τα έτη και τις εποχές μέχρι τη μέρα εκείνη, που δεν την απαθανάτισε κανένας. Δεξιά, η νωθρή ροή του Έλστερ, η μουχλιασμένη της όχθη και τα βοσκοτόπια του Λάנגκενμπεργκ. Ο πατέρας του κοντοστάθηκε και στράφηκε προς το μέρος του: «Καρλ».

Ωραίο θα ήταν να μπορούσε να αφηγηθεί πως ξαφνικά σηκώθηκε αέρας στην κοιλάδα του Έλστερ, φυσώντας κόντρα στο ρεύμα του ποταμού, ή ότι ακούστηκε ένας ιδιαίτερος ήχος, ίσως ένα σφύριγμα, ένας λεπτός, σιγανός συριγμός από τα βοσκοτόπια, σαν εκείνους που ηχούν μία φορά στα πενήντα ή στα εκατό χρόνια: «Καρλ...».

Οι γονείς του ήθελαν να φύγουν. Να εγκαταλείψουν τη χώρα, με δυο λόγια.

Ένα σιγανό σφύριγμα, για παράδειγμα. Ο Καρλ κοίταξε γύρω του. Ξαφνικά ήταν σαν κάποιος να είχε φτιάξει αυτόν τον (δικό τους) κόσμο, που αποτελούνταν από το ποτάμι και τον δρόμο, προσωρινά μόνο (όχι για πάντα) και σαν ο κόσμος αυτός να έπρεπε τώρα (όπως και όλα τ' άλλα, φυσικά) να αποσυναρμολογηθεί και να αποθηκευτεί, λες και (από τη μια στιγμή στην άλλη) να είχε χάσει την ισχύ και την αξία του. Δεν το εννοούσαμε έτσι!, θα πεταγόταν η μητέρα του Καρλ εάν της είχε δοθεί η ευκαιρία. Ωστόσο, δεν υπήρξε κενό στη ροή των γεγονότων, μόνο έκπληξη. Η μοναδική φράση του Καρλ, που έμοιαζε αβοήθητος και ψέλλιζε σαν ένα ανήμπορο, φοβισμένο μικρό παιδί, οι γονείς του οποίου έπαψαν ξάφνου να είναι ενήλικες, ήταν:

«Νομίζω ότι το υποτιμάτε... Υποτιμάτε όλο αυτό με την πατρίδα, εννοώ». Ήταν περίεργο να πει κάτι τέτοιο, ήταν ασυνήθιστο να μιλά έτσι στους γονείς του, κι εκείνη τη στιγμή αντιστράφηκαν οι όροι. Σιωπηλοί συνέχισαν να προχωρούν προς τα ανάντη του ποταμού – η μητέρα, ο πατέρας,

το παιδί, ανάμεσα σ' όλα εκείνα τα παραπλανητικά σχηματικά της ζωής τους, δολώματα ενός πολεμικού στρατηγήματος, μιας ζωής που ξαφνικά είχε ολοκληρώσει την αποστολή της, και κάποιος είχε σφυρίξει τη λήξη.

Ούτε και στο βραδινό μπόρεσε να γίνει κάποια συζήτηση. Η ατμόσφαιρα ήταν τεταμένη, κι ο Καρλ άρχισε να θεωρεί την όλη υπόθεση ως το αποτέλεσμα μιας δυσάρεστης ύπνωσης, στην οποία δεν ήθελε να βυθιστεί περισσότερο. Πρώτα έπρεπε να φάνε, μετά μάζεψαν τα πιάτα από το τραπέζι και όλα πήγαν πίσω στην κουζίνα με το τρόλει σερβιρίσματος, ένα καροτσάκι με δύο επίπεδα από χρωμιωμένο σκελετό. Ο δυσοίωνος θόρυβος που έκανε καθώς κυλούσε στο χαλί, γνώριμος από τα χρόνια, το σιγανό κροτάλισμα των πιατικών, τόσο οικείο και σαν κάτι που δεν μπορούσε παρά να μείνει για πάντα έτσι – άλλωστε, αν το καλοσκεφτόσουν, όλα μέσα στο σπίτι ήταν βαλμένα στις θέσεις τους γι' αυτόν και μόνο τον σκοπό. Στο κατώφλι για τον διάδρομο, το καρότσι το σήκωναν στα χέρια, κάτι που έκανε ο πατέρας του. Τώρα όμως ο Καρλ πετάχτηκε πάνω να βοηθήσει, με προσοχή, για να μη γλιστρήσει τίποτα κάτω. *Να κάποιος που τη βλέπει τη δουλειά ήταν ο ύψιστος έπαινος που είχε να απονείμει ο πατέρας του.*

Σαν δυο παιδάκια τσούλησαν έπειτα μαζί το καροτσάκι στον διάδρομο και μέσα στην κουζίνα. Ο Καρλ ένιωθε αβοήθητος, αλλά βοηθούσε, και στιγμιαία τον κατέβαλε η νοσταλγία για το σπίτι, ο πόθος της άφιξης, της ηρεμίας, του ύπνου, η επιστροφή του άσωτου υιού, κάτι απ' όλα αυτά. Ο πόθος για εκείνη την παροξυσμική νύστα, όπως τον κυριεύε μόνο εκεί, στο σπίτι, στον καναπέ των παιδικών του χρόνων: *Αχ, Καρλ, ξάπλωσε κανονικά. Να, πάρε και το μαξιλάρι. Δεν θες μια κουβέρτα; Πάρε την κουβέρτα...* Πρώτα το μαξιλάρι και μετά κι η κουβέρτα από πάνω, που σήμαινε: απόκρουση κάθε αντίρρησης, ματαίωση κάθε άβολου συναισθήματος.

Όταν ο Καρλ και ο πατέρας του γύρισαν από την κουζίνα, η μητέρα καθόταν στον καναπέ. Έδειχνε ανήσυχη και σταύρωσε με μια απότομη κίνηση τα πόδια. Τώρα είχε τα μαλλιά της κομμένα κοντά και χτενισμένα ίσια, σαν αγόρι, κάτι που την έκανε να δείχνει ακόμα πιο μικροκαμωμένη. Παρ' όλα αυτά, ήταν εύκολο να διακρίνεις πόση δύναμη έκρυβε μέσα της, πόσο προσηλωμένη ήταν στους στόχους της. Ο πατέρας του τον έπιασε από το μπράτσο.

Για μια στιγμή φαινόταν σαν να υποδύονταν απλώς τη σκηνή: ξαφνική αναχώρηση, αποχωρισμός, φυγή – και τα χαρτιά στην επιφάνεια του σεκρετέρ, βαλμένα παράλληλα προς την γωνία του γραφείου. Αντανακλούσαν το φως ενός μικρού σωλήνα νέον πίσω από ένα κάλυμμα, έτσι που ο Καρλ αναγκάστηκε να κλείσει για μια στιγμή τα μάτια – αποσπάσματα από το κτηματολόγιο, μεταβιβάσεις, ένα έντυπο δωρεάς, βάσει των οποίων όλα αυτά θα ανήκαν τώρα στον ίδιο. Ο Καρλ Μπίσοφ, το μοναδικό παιδί της Ίνγκε και του Βάλτερ Μπίσοφ, γεννημένος το 1963 στην Γκέρα της Θουριγγίας, «επί του παρόντος φοιτητής» – η λέξη «φοιτητής» ήταν συμπληρωμένη με αχνά γράμματα και με μολύβι μόνο.

«Καλά θα ήταν αν μπορούσες να αναλάβεις τη φροντίδα όλων αυτών, δηλαδή, σου ζητάμε να το κάνεις». Ή: «Μπορείς να φροντίσεις γι' αυτά, δηλαδή ζητάμε να το κάνεις».

Αργότερα ο Καρλ δεν θυμάται πια τα ακριβή λόγια, μόνο ότι το «ζητούσαν» και τη «φροντίδα», όπως και το γεγονός ότι τη μεταβίβαση, που εκείνη τη στιγμή είχε κάτι το εορταστικό, την άφησε να γίνει χωρίς καμιά αντίσταση, και πάντως χωρίς να αναφέρει τα δικά του σχέδια. Ήταν η ορμή του Ακατανόητου που του πήρε τη μιλιά και τα επισίασε όλα.

Η λεξούλα «γιατί;» θα ταίριαζε εκείνη τη στιγμή, αλλά δεν έπρεπε να ειπωθεί. Κάθε άλλο, το «γιατί;» και η οποιαδήποτε απάντηση θα οδηγούσαν – αυτό ο Καρλ το διαισθα-

νόταν— απλώς ακόμη πιο βαθιά σ' εκείνη την κατάσταση του μη πραγματικού, η οποία ολοκληρώθηκε όταν αποδείχτηκε ότι οι γονείς του είχαν σκοπό στο φευγιό τους (όπως το χαρακτήρισαν) να δοκιμάσουν την τύχη τους χώρια μετά το Γκίσεν. Από το Κεντρικό Στρατόπεδο Προσωρινής Φιλοξενίας, ήθελαν να κάνουν την προσπάθειά τους, ο καθένας μόνος του, για να «διπλασιάσουν τις πιθανότητες επιτυχίας». Έτσι το εξέφρασε η μητέρα του, κι αυτή ήταν η ονομασία: Κεντρικό Στρατόπεδο Προσωρινής Φιλοξενίας. Η φωνή της πάσχιζε τώρα να παραμείνει σταθερή, αλλά ο Καρλ κατάλαβε ακούγοντάς την ότι εκείνο το χώρια μετά το Γκίσεν δεν ήταν δική της ιδέα.

«Το σκεφτήκαμε καλά».

Και μετά: «Η μητέρα σου πάντα ήθελε να φύγει».

Δεν υπήρχε αμφιβολία ότι η Ίνγκε και ο Βάλτερ (από τα εφηβικά του χρόνια είχε συνηθίσει να φωνάζει τους γονείς του με το μικρό τους όνομα) ανήκαν σε τούτο το σπίτι, σε αυτή και σε καμία άλλη ζωή, εξού και ο Καρλ βάλθηκε να μιλάει για κινδύνους και ρίσκα, για τα οποία δεν είχε κάτι συγκεκριμένο στο μυαλό του. Η μητέρα του τον κοίταζε.

«Κι εσύ, Καρλ; Πού ήσουν όλον αυτόν τον καιρό — χωρίς ούτε μια λέξη; Ξέρεις πόση αγωνία...»

Ακολούθησε η μεταβίβαση.

Περιήγηση σ' όλα τα δωμάτια, οι ιδιαιτερότητες του καινούριου φούρνου, το ηλεκτρικό και οι ασφάλειες, ο αποχωρισμός από τα πάντα. Στο σεκρετέρ υπήρχε ένας φάκελος. «Πεντακόσια μάρκα» είπε ο πατέρας του.

«Απορίες;»

Ήταν πια αργά το βράδυ όταν πήγαν για άλλη μια φορά στο γκαράζ, που βρισκόταν στην κοιλάδα, στο ανάχωμα της σιδηροδρομικής γραμμής. Για λίγο στάθηκαν ο ένας δίπλα στον άλλο, με τα χέρια στη δέσμη φωτός από τη λάμπα του

πάγκου εργασίας, ενώ ο Βάλτερ εξηγούσε πώς είχε τακτοποιήσει τα εργαλεία. Το καλοκαίρι είχαν προστεθεί σε αυτά κάποια σημαντικά, σπάνια κομμάτια, ανάμεσά τους ένα ρολόι ανοχών για τη ρύθμιση ανάφλεξης κι ένα παχύμετρο με είκοσι γραμμές βαθμονόμησης (0,01 έως 0,1 χιλιοστά), πράγματα ανεκτίμητης αξίας. Υπήρχαν μεγαλύτερα, πιο χοντροκομμένα εργαλεία στα σιδερένια ράφια, αλλά το πιο πολύτιμο τμήμα τους κρεμόταν στον τοίχο πάνω από τον πάγκο, ήταν τυλιγμένα σε λάστιχα από εσώρουχα ή λάστιχα για σφράγισμα βάζων, ή είχαν στερεωθεί σε αυτοσχέδια στηρίγματα φτιαγμένα από στενές, περασμένες με καμένα λάδια ράβες. Εργαλεία κάθε μεγέθους, τακτοποιημένα στη σειρά από το μεγαλύτερο ως το μικρότερο και αντίστροφα, που στη συνολική τους εικόνα σχημάτιζαν ένα είδος τοπίου (πα-τρίδας), αστραφτερά και ψυχρά.

Ο πατέρας του δεν φορούσε την μπλε φόρμα του, που συνήθως έβαζε στο γκαράζ, αλλά μια ποδιά μόνο, την γκριζα, που έφτανε ως τα γόνατα και τη φύλαγε για τις δουλειές στο σπίτι. Πήρε ένα από τα καινούρια κατσαβίδια-καρυδάκια στο χέρι και του έδειξε τη λειτουργία του. Ο ανεβασμένος τόνος της φωνής, οι παύσεις, το «έτσι» και το «μετά», το ύφος των λεπτομερών επεξηγήσεων και το μήνυμα που δεν είχε αλλάξει από τις μέρες της παιδικής του ηλικίας: Ο κόσμος απαιτούσε συγκέντρωση – και υπομονή. Ο κόσμος ήταν ασταθής, ευπρόσβλητος, αμφιβόλου ποιότητας, πλην όμως επισκευάσιμος.

«Ξέρεις πόσον καιρό θες για να τα μαζέψεις όλα αυτά;»

«Κάμποσα χρόνια» απάντησε ο Καρλ.

«Μια ζωή ολόκληρη» είπε ο πατέρας του.

Για να δείξει ότι το κατάλαβε αυτό, ο Καρλ άγγιξε τις αυλακώσεις του καινούριου παχύμετρου. Το καλής ποιότητας ατσάλι ήταν ελαφρώς εύκαμπτο και κάπως λιπασμένο – η λιπαρή ουσία ανέδιδε μια γλυκιά μυρωδιά σαν κάτι φα-

γώσιμο... Εδώ, στο ημίφως του γκαράζ, με ένα εργαλείο στο χέρι, ο Καρλ θα μπορούσε ν' αρχίσει να μιλάει, να εκμυστηρευτεί τα μυστικά του, ξαφνικά κάτι τέτοιο έμοιαζε πιθανό, υπήρχε εδώ ένα κενό, ένα κενό που προβλεπόταν μόνο γι' αυτή τη δουλειά. Θα μπορούσε να αφηγηθεί τι του είχε συμβεί την περασμένη χρονιά (τι του είχε τύχει ήταν η παλιά, πιο ακριβής έκφραση). Ο χωρισμός από τη Χ. και ο λόγος για τον οποίο δεν πήγαινε πια στη σχολή του, και για ποιο λόγο είχε αποτραβηχτεί, σαν να κρυβόταν, από τον κόσμο.

Σίγουρα δεν θα τα έλεγε όλα. Για την απόπειρα με τα χάπια. Για την κλινική Κρέλβιτς. Για τις μέρες που κυλούσαν άδειες.

Προσπάθησε να το φανταστεί: το όλο έργο, αλλά χωρίς ίχνος μορφής πρόσωπο του πατέρα. Ένα νεύμα, μία παύση...

«Τελευταίο θέλω να σου πω κάτι ακόμα για το αμάξι.»

Ο Καρλ άφησε κάτω το εργαλείο. Ο πατέρας του του είπε να πάρει θέση πίσω από το τιμόνι του Shiguli. Γύρισε τη μίζα και έδειξε ένα λαμπάκι κάτω από το κοντέρ, που άναβε ή δεν άναβε κι είχε κάποια σχέση με τα λάδια της μηχανής, αλλά ο Καρλ δεν άκουγε πια τι του εξηγούσε.

Έμειναν για λίγο καθισμένοι έτσι ο ένας δίπλα στον άλλο, χωρίς να μιλάνε, στο μισοσκόταδο του στενού, φτιαγμένου από προκατασκευασμένα τσιμεντένια κομμάτια γκαράζ, χωρίς το οποίο ο Καρλ δεν μπορούσε να φανταστεί τη ζωή του πατέρα του. Το χέρι του Βάλτερ ήταν ακουμπισμένο πάνω στο μαύρο ταμπλό του αυτοκινήτου με την επένδυση από απομίμηση δέρματος, μπροστά ακριβώς στα μάτια του Καρλ. Σαν ο πατέρας να ήθελε να του δείξει και το χέρι του για μία ακόμη φορά, για να τον αποχαιρετήσει. Και πόσο έμοιαζε αυτό το χέρι μ' εκείνο του γιου... Ως την τελευταία λεπτομέρεια. Όχι μόνο στο σχήμα, αλλά και αν κοίταζες τις γραμμές της παλάμης ήταν πανομοιότυπο. Στα χέρια τους ήταν γραμμένη η ίδια ιστορία.

«Δεν πας με το ΙΧ ως την πύλη ενός κέντρου υποδοχής προσφύγων, υποθέτω» είπε ο πατέρας του, και μετά δεν είπε τίποτε άλλο. Στον καθρέφτη του αυτοκινήτου λαμπύριζε το τοπίο των εργαλείων. Ο Καρλ κατάλαβε ότι η απόσταση που υπήρχε συνήθως ανάμεσά τους είχε ακυρωθεί.

«Όχι, το... το ξέρω» ψέλλισε ο Καρλ, κι αυτό ήταν όλο.

Ο πατέρας του έμοιαζε να συλλογίζεται κάτι ακόμη, αλλά βγήκε από το αυτοκίνητο, κι ο Καρλ έβαλε τα χέρια του στο τιμόνι.

Από παιδί καθόταν με τις ώρες στο τιμόνι του Shiguli κάνοντας με το στόμα τον ήχο της μηχανής – συμπλέκτης, ταχύτητα, γκάζι. Στην απέναντι πολυκατοικία άναψε ένα φως. Εκεί έμενε η Έφι – η Έφι Κάλας, με την οποία ήταν ερωτευμένος από τη δεύτερα γυμνασίου, χωρίς να της το πει ποτέ.

Μια ιστορία

Ο Καρλ κοιμόταν στο παιδικό δωμάτιο, στο λεγόμενο εφηβικό ντιβάνι, έναν καναπέ με πορτοκαλές και πράσινες ρίγες που άνοιγε. Τότε, λίγο πριν από τα δέκατα τέταρτα γενέθλιά του, οι γονείς του είχαν ανακαινίσει το δωμάτιο. Έκπληξη του είχε προκαλέσει η άνευ περαιτέρω εξηγήσεων εξαφάνιση του πτυσσόμενου κρεβατιού του, ενός κρεβατιού που στη διάρκεια της ημέρας μετατρεπόταν με λίγες κινήσεις σε ντουλάπα και για το οποίο η μητέρα του έλεγε σε κάθε ευκαιρία πως είναι «πολύ πρακτικό», και «κυρίως εξοικονομεί χώρο». Πράγματι, ανάμεσα στα έπιπλα έμενε μόνο ένας στενός διάδρομος για να φτάσει κανείς από την πόρτα στο παράθυρο, κάτω από το οποίο βρισκόταν το γραφείο του Καρλ. Η εξαφάνιση του πτυσσόμενου κρεβατιού και η εμφάνιση του εφηβικού ντιβανιού αποδείκνυαν (και εξακολουθούσαν να αποδεικνύουν) το τέλος της παιδικής του ηλικίας.

Ο Καρλ κοίταξε γύρω του. Τα μοναδικά βιβλία που βρίσκονταν στο νοικοκυριό των γονιών του (αν εξαιρούσε κανείς τα εγχειρίδια του πατέρα του για υπολογιστικές μηχανές και γλώσσες προγραμματισμού) ήταν τώρα βαλμένα στο ράφι πάνω από το εφηβικό ντιβάνι: το *Λεξικό του Μάγιερ** σε εννέα τόμους συν έναν συμπληρωματικό, ένα *Ντούντεν,*** ένα λεξικό ξένων λέξεων και δύο μικρές εγκυκλοπαίδειες (μία για τη φύση και μία για την ιστορία). Όλα τ' άλλα είχαν μείνει απaráλλαχτα. Απaráλλαχτο και το φωτιστικό στην οροφή του δωματίου που έκανε εκείνο το παιχνίδιασμα με τους ίσκιους, απaráλλαχτοι και οι θόρυβοι του δρόμου, απaráλλαχτες κι οι φωνές από τις εισόδους των σπιτιών. «Η επανάσταση θα νικήσει» είχε γράψει κάποιος με κόκκινη μπογιά χαμηλά στον τοίχο της απέναντι πολυκατοικίας.

Προτού αποκοιμηθεί, ο Καρλ άκουσε βήματα από τον επάνω όροφο, βήματα βαριά, όχι κοριτσιίστικα: η Κέρστιν Σένκεντορφ, η κόρη του υπεύθυνου του «Οικιακού Βιβλίου»,*** ο οποίος έμενε στο διαμέρισμα από πάνω τους, ήταν αρκετά χρόνια μεγαλύτερη από τον Καρλ. Τι να είχε απογίνει άραγε; Του ήρθε στον νου η νύχτα με την ιστορία. Η Ίνγκε κι ο Βάλτερ είχαν βγει, κάτι που συνέβαινε σπάνια. Ο Καρλ συγκαταλεγόταν κανονικά στα παιδιά για τα οποία οι γονείς

---

* *Meyers Lexikon*: Μεγάλη γερμανική εγκυκλοπαίδεια που έκανε πλήθος εκδόσεων από το 1839 έως το 1984.

** *Duden*: Λεξικό της γερμανικής γλώσσας.

*** *Hausbuch*: Τον Σεπτέμβριο του 1951 θεσπίστηκε στη ΛΔΓ νόμος που εισήγαγε το «Οικιακό Βιβλίο». Το βιβλίο αυτό το κρατούσε κατά κανόνα κάποιος ένοικος της εκάστοτε πολυκατοικίας, ο οποίος συμπλήρωνε το όνομα, την ημερομηνία γέννησης και το επάγγελμα κάθε ενοίκου. Οι επισκέπτες από τη ΛΔΓ οι οποίοι θα φιλοξενούνταν για περισσότερες από 3 ημέρες, όπως και εκείνοι από το εξωτερικό (συμπεριλαμβανομένου του Δυτ. Βερολίνου), υποχρεούνταν να δηλώσουν την παρουσία τους στον υπεύθυνο του Οικιακού Βιβλίου.

έλεγαν με περηφάνια πως είναι «εύκολα στον ύπνο», αλλά εκείνη τη φορά εμφανίστηκε ένα τέρας, ένας δράκος που τον καταδίωκε ανελέητα θέλοντας να τον κατασπαράξει. Ο Καρλ έβγαλε μια κραυγή και ξύπνησε λουσιμένος στον ιδρώτα. Έτρεξε στην κρεβατοκάμαρα των γονιών, αλλά δεν ήταν κανείς εκεί. Πήγε σ' όλα τα δωμάτια του σπιτιού: κανείς. Μόνο ο δράκος, που ακόμη κρυβόταν κάπου, γι' αυτό κι ο Καρλ έπρεπε να το βάλει στα πόδια, αλλά η εξώπορτα του διαμερίσματος ήταν κλειδωμένη. Άρχισε να κοπανάει την πόρτα και να φωνάζει, ίσως και να ουρλιάζει, και τότε, κάποια στιγμή, ακούστηκε απέξω, από τη σκάλα, η φωνή της Κέρστιν Σένκεντορφ. Του μίλησε γλυκά, τον καθησύχασε και τον ρώτησε αν θα του άρεσε να του πει μια ιστορία. Ο Καρλ, από μέσα, κάθισε κάτω, με τις πιτζάμες του, κλαψουρίζοντας. Κόλλησε το αυτί του στην πόρτα, κούρνιασε εκείδά (αγαπημένη πόρτα) ακούγοντας τους σιγανούς ήχους του σπιτιού κι ύστερα, πίσω απ' αυτούς, την ιστορία που ξεκίνησε να του αφηγείται η Κέρστιν και που συνέχισε να του αφηγείται ώσπου να τον πάρει ο ύπνος.

Το επόμενο πρωί ο Καρλ πήγε με το αυτοκίνητο τους γονείς του στα σύνορα. Πριν ακόμη ανατείλει ο ήλιος, ο πατέρας του μανουβράρισε το αμάξι για να το βγάλει από το γκαράζ και ακούμπησε το κλειδί δίπλα στο πιάτο του Καρλ. Ο Καρλ είδε το κλειδί και μ' έναν τρόπο ένιωσε περήφανος, παρόλο που ήξερε πως αυτό που συνέβαινε εκείνη τη στιγμή δεν μπορούσε παρά να είναι λάθος. Δεν ήταν οι γονείς του αυτοί οι άνθρωποι; Με μια ήσυχη, τακτοποιημένη ως την τελευταία λεπτομέρεια καθημερινότητα, και γι' αυτό με μια ιδιαίτερη αγάπη για την τάξη και την επανάληψη; Πέρασαν από το μυαλό του κάποιες κενολογίες από τα σχολικά του χρόνια: «Η ιστορικής σημασίας κατάσταση, η ιστορική στιγμή...». Η ιστορική στιγμή σάς γύρισε τα μυαλά, έτσι το έβλεπε ο

Καρλ, αλλά δεν το είπε. Δεν ένιωθε ίχνος ανωτερότητας, μόνο απόγνωση.

Μια επιλογή ήταν να συνεχίσει να βλέπει τον εαυτό του ως το παιδί τους. Οι γονείς ήξεραν τι έκαναν, και αργά ή γρήγορα θα αποδεικνυόταν πως είχαν πάρει σοφές αποφάσεις. Η σοφία τους θα επιβεβαιωνόταν, έτσι όπως γινόταν πάντα. Ύστερα, μπορούσε κανείς να τα δει όλα αυτά από μια εντελώς διαφορετική σκοπιά: Με τον τρόπο τους, η Ίνγκε και ο Βάλτερ συνέβαλαν στην ανατροπή της πολιτικής κατάστασης, η οποία συνέβαινε παντού. Δεν εμφανίζονταν πια στη δουλειά τους, εγκατέλειπαν τη θέση τους και εξοπλίζονταν για τη φυγή τους, αν ήθελε κανείς να την ονομάσει έτσι. Οι γονείς του! Πιο απίθανους φυγάδες δεν μπορούσε να σκεφτεί ο Καρλ.

Ανησυχητική ήταν η ιστορία με το ακορντεόν. Ο πατέρας του είχε φέρει από το υπόγειο το παλιό μαύρο κουτί με το μουσικό όργανο. Του είχε βάλει λουριά που του επέτρεπαν να κουβαλάει το ανοικονόμητο αυτό θηρίο στην πλάτη – ήθελε να το πάρει μαζί του, αυτό ήταν σαφές, αλλά για ποιο λόγο; Ο Καρλ ήξερε ότι το ακορντεόν ανήκε στον πατέρα του, όμως δεν τον είχε δει ποτέ να παίζει. Όπως πολλά άλλα αντικείμενα που βρίσκονταν στο υπόγειο, προερχόταν κι αυτό από μια προηγούμενη εποχή βυθισμένη στο σκοτάδι.

«Μα τι το θες και το κουβαλάς κι αυτό μαζί σου, Βάλτερ;» Ο Καρλ ένιωσε άσχημα που αναγκάστηκε να του κάνει την ερώτηση. Ήταν σαν να έβαλε έναν καθρέφτη μπροστά σ' ένα παιδί διακινδυνεύοντας να το κάνει μονομιιάς δυστυχημένο.

«Θέλω να παίζω κάπου κάπου» απάντησε ο πατέρας του. «Λέω να το ξαναπιάσω».

Το πρόγευμα ως συνήθως: φρέσκο βούτυρο γάλακτος, κίτρινο τυρί και ζεσταμένα φωμάκια από τον Συνεταιρισμό Ειδών Αρτοποιίας και Ζαχαροπλαστικής της Γκέρα, όπου η μητέρα

του εργαζόταν (ως την προηγούμενη μέρα), σε ένα μικρό, τετραμελές τμήμα αρμόδιο για την επιμόρφωση νέων συνταγών. Τέσσερις γευσιγνώστες, όπως τόνιζε η μητέρα του, μεταξύ των οποίων δύο πατισέρ (έτσι όπως το πρόφερε η μητέρα του ακουγόταν σαν να επρόκειτο για ακαδημαϊκό τίτλο), κορυφαίοι στον κλάδο τους, με επαγγελματική εμπειρία δεκαετιών. Η δουλειά τους ήταν να εξοικονομούν πολύτιμες πρώτες ύλες και να υπολογίζουν το κόστος ενός «υποκατάστατου» συστατικού. Για παράδειγμα, αντί για αμύγδαλα, κουκούτσια από μήλο. Πράσινες ντομάτες αντί για κόνιτα από λεμόνι, και πάει λέγοντας. Την περασμένη χρονιά είχαν υποκαταστήσει και τον ίδιο τον όρο «υποκατάσταση» με τη λέξη «ανταλλαγή». Όταν η μικρή κολεκτίβα καθόταν και σπαζοκεφάλιαζε τι με τι θα μπορούσε να ανταλλάξει, η Ίνγκε έκανε σημειώσεις γιατί ήταν εκείνη που κρατούσε τα πρακτικά, τα κατέγραφε όλα, ακόμη και την πιο άστοχη πρόταση. Συχνά συζητούσαν για πολλή ώρα και με μεγάλη σοβαρότητα και στο τέλος έβγαζαν το «κοστολόγιο της ανταλλαγής». Την ημέρα της γευσιγνωσίας συναντιόντουσαν πάλι. Φυσικά, δεν είχαν μεγάλες προσδοκίες (έτσι το είχε εκφράσει η μητέρα του) αλλά μια κάποια ελπίδα (ουτοπική, αβάσιμη σχεδόν, ίσως παρόμοια με εκείνη που τρέφουν οι αλχημιστές όταν στο τέλος του πειράματός τους σηκώνουν το καπάκι), πάντως όλοι είχαν βάλει τα δυνατά τους, είχαν σκεφτεί επί μακρόν και είχαν τολμήσει κάτι.

«Στρέφεις το βλέμμα σ' ένα τυχαίο σημείο και μασάς» αφηγούνταν η Ίνγκε. «Μασάς και δεν τολμάς να κοιτάξεις τους άλλους στα μάτια και κανένας δεν θέλει να πει κάτι».

Τη μητέρα του Καρλ τη βασάνιζε αυτό. Είχε μάθει την τέχνη σε ένα αγρόκτημα, κοντά στη μητέρα της. Από μικρό κορίτσι έφτιαχνε πολύ συχνά γλυκά, της άρεσε – είκοσι είδη τούρτας σε κάθε γιορτή, που έστεκαν ύστερα σε τεράστια ξύλα κοπής, στο μέγεθος ενός τροχού άμαξας, στην καμάρα,

στο λεγόμενο ράφι των γλυκών. Ο Καρλ θυμόταν πολύ καλά: το παράξενο χούκελκουχεν* (που λεγόταν και «γλυκό της καμήλας»), το θρυλικό τσίζκνιχ (ένας μύθος για τον οποίο μιλούσαν πάντα όλοι στο τραπέζι) και την αναζήτηση για το ράφι με τη σοκολατόπιτα που είχε από πάνω κομμάτια σοκολάτας σε φλούδες, το πιο σημαντικό απ' όλα για τον Καρλ το Παιδί.

Κατά την άποψη του πατέρα του, προτεραιότητά τους ήταν να περάσουν το συντομότερο δυνατό τα σύνορα. Είπε για την εμφάνιση του Βίλι Μπραντ μπροστά από το Δημαρχείο του Σένεμπεργκ, ήταν σε όλα τα δελτία ειδήσεων. Κάτι στον λόγο που έβγαλε ο Μπραντ έκανε τον πατέρα του να καταλάβει ότι το άνοιγμα των συνόρων θα διαρκούσε για λίγο μόνο. Το εξήγησε στον Καρλ με βάση τους νόμους της μηχανικής των ρευστών, «λίγη φυσική χρειάζεσαι μόνο, είναι ένα απλό κόλπο για να μειώσεις την πίεση». Άλλωστε, πρόσθεσε, ήταν κι οι Ρώσοι. Αυτό ήταν το πιο δυνατό του επιχείρημα.

Για το πέρασμα των συνόρων είχε διαλέξει το Χέρλεσχαουζεν. Από εκεί, όπως είπε, έφευγαν λεωφορεία κι υπήρχε και ένας σταθμός τρένου κοντά. Είχε αρχίσει να βρέχει από τη νύχτα κιόλας και τώρα έριχνε καρεκλοπόδαρα. Η μητέρα του Καρλ είπε: «Ο ουρανός κλαίει», έβλεπε ένα σημάδι στη βροχή – το για ποιο πράγμα το κράτησε μυστικό, όμως.

Στη διαδρομή δεν μίλησαν πολύ, κυριαρχούσε η πειθαρχία της φυγής, η συγκέντρωση στα ουσιώδη. Ο Καρλ ήταν ο οδηγός του οχήματος της φυγής, και στο όχημα αυτό υπήρχαν δύο πρόσφυγες που έπρεπε να τους περάσει λαθραία στη Δύση. Το παράξενο ήταν ότι στη θέση του συνοδηγού καθόταν ο πατέρας του. Κι ότι η γυναίκα στο πίσω κάθισμα ήταν

---

* Γλυκό στο οποίο η ζύμη σχηματίζει μεγάλες ζάρες. Μοιάζει με τη δική μας «πατσαβουρόπιτα».

η μητέρα του, που τώρα έλεγχε για άλλη μια φορά όλα τα έγγραφα, που τα είχε τοποθετήσει σε μια πλαστική θήκη, και γύρω από την πλαστική θήκη είχε βάλει ένα λάστιχο.

Πας πολύ δεξιά. Τώρα πάλι έχεις κολλήσει στη μεσαία λωρίδα, Καρλ. Μην τρέχεις, σε παρακαλώ... Τίποτα, ούτε μία παρατήρηση. Ο Καρλ περίμενε ν' ακούσει κάτι, από το Χέρμσντορφερ Κρόυτς και μετά το ευχόταν μάλιστα.

Οι μαλακές καμπύλες των λόφων της Θουριγγίας αριστερά και δεξιά από τον αυτοκινητόδρομο. Το βλέμμα στον δρόμο, οι μπαλωμένες με πίσσα σχισμές στο τσιμέντο, το σχήμα τους όμοιο με εκείνο μιας αράχνης. Το Shiguli κυλούσε πάνω από μεγάλες μαύρες αράχνες, κι ύστερα ήταν τα κενά ανάμεσα στις πλάκες, ο ρυθμικός χτύπος των τροχών – ένας ήχος που θα ακουγόταν σ' ένα παρθένο δάσος, και μια περίεργη σκέψη: Ίσως αυτό που είχε κάνει ως εκείνη τη στιγμή στη ζωή του να μην ήταν τελικά τόσο λάθος και μάταιο. Ήταν απλά το δικό μου στιλ οδήγησης, για να το πούμε σχηματικά και απλουστευμένα, σκέφτηκε ο Καρλ.

Κατά τη νοερή περίοδο προετοιμασίας τους, όπως το χαρακτήριζε η μητέρα του Καρλ, είχαν προγραμματίσει να παραγγείλουν στον οπτικό Βούντερλιχ επί της οδού Ζόργκε, που σήμαινε «έγνοια» (έτσι ονομαζόταν η κεντρική οδός της Γκέρα), ένα καινούριο, καλύτερο ζευγάρι γυαλιά, για τα μικρά γράμματα των εντύπων από τα οποία θα χρειαζόταν να συμπληρώσουν βουνά ολόκληρα πέρα, όπως πίστευε η ίδια. «Μπέρμπελ, μου έχουν εγκρίνει μια θεραπεία και χρειάζομαι ένα ζευγάρι γυαλιά» – αυτή ήταν η εξήγηση που έδωσε η Ίνγκε στην οπτική της, η οποία ανταποκρίθηκε στην επιθυμία της την επόμενη κιόλας μέρα. Η Ίνγκε είχε αγοράσει, επίσης, δύο γερά σακίδια πλάτης, σακίδια «κυνηγετικά» τα έλεγαν, «για να έχουμε πάντα ένα χέρι ελεύθερο στον δρόμο, πράγμα σημαντικό, κατάλαβες, Καρλ;». Ήταν ανα-

στατωμένη και επανέλαβε τη φράση: «Πρέπει πάντα να έχεις ένα χέρι ελεύθερο». Είχε φτιάξει λίστες και είχε φανταστεί καταστάσεις. Ανάμεσα σ' αυτές, ότι «στο κέντρο υποδοχής», όπως το έλεγε, θα φορούσε πιτζάμες τη νύχτα κι όχι νυχτικιά, όπως συνήθιζε. Γιατί οι τουαλέτες, έλεγε, θα βρίσκονταν σίγουρα στο χολ, στο τέλος κάποιου διαδρόμου, ενδεχομένως ακόμη και στην αυλή, που θα αναγκαζόταν κανείς να διασχίσει μες στη νύχτα, ίσως κάτω από το βλέμμα των φρουρών του κέντρου ή άλλων προσφύγων, που από την ταραχή τους και μόνο θα συνέρρεαν στις τουαλέτες σωρηδόν, και σίγουρα: Ουρές θα υπήρχαν ούτως ή άλλως παντού, στο φαγητό, στα διαβατήρια, για κάθε σφραγίδα και κάθε πιστοποιητικό: «Αυτό όμως θα πρέπει να το υποστούμε τώρα, δεν μπορείς να τα έχεις όλα, κατάλαβες, Καρλ;».

Η γεμάτη αυτοπεποίθηση παρουσία της, το χάρισμα που είχε στην έκφραση. Ο Καρλ ήξερε ότι η μητέρα του δεν είχε ενδοιασμούς στην επικοινωνία με άλλους ανθρώπους όταν ήθελε να κατακτήσει έναν στόχο που είχε βάλει στον νου της. Ήταν αγαπητή στους γείτονες, ακόμα και στον Σένκεντορφ. Αχ, όλοι εκείνοι οι φίλοι, οι συνάδελφοι, οι γείτονες που τώρα, έπειτα από δεκαετίες ολόκληρες δοκιμασμένης συνύπαρξης, έπρεπε να μείνουν πίσω χωρίς μια κουβέντα, χωρίς ένα αντίο, έναν αποχαιρετισμό, χωρίς σημείωμα και κουλουράκια που είχε φτιάξει η ίδια τυλιγμένα σε χαρτοπετσέτα, όπως συνήθιζε να μοιράζει στις εξώπορτες και στα γραφεία, σαν «μια μικρή χειρονομία», όπως το έλεγε.

Τα εγκατέλειπαν όλα, έφευγαν.

Παρόλο που τα όσα συνέβαιναν ήταν βαρυσήμαντα και δραστηκά, ο Καρλ αργότερα δεν θυμόταν παρά αμυδρά τις συζητήσεις τους. Μπορεί και να τελούσε όντως υπό σοκ. Δέχτηκε την απόφασή τους, τη σεβόταν, τι άλλο να έκανε; Κι άλλωστε: Ποιος μπορούσε να ξέρει τι θα αποδεικνυόταν κάποτε, εκ των υστέρων, ως σωστό ή λάθος;

Το βράδυ της προηγούμενης ημέρας της αναχώρησης είχαν μιλήσει για διάφορα, αλλά τίποτε από αυτά δεν ήταν απόλυτα κατανοητό στον Καρλ. Υπήρχαν κάποιες έτοιμες, χρήσιμες εκφράσεις – *Μια ζωή ήμασταν φυλακισμένοι και άλλα τέτοια*, που ίσχυαν σε γενικές γραμμές, αλλά οι γονείς του δεν χρησιμοποίησαν μια τέτοια φράση, γιατί δεν ήταν αυτός ο λόγος. Ο Καρλ είχε καταλάβει ότι θα πρέπει να υπήρχε κάτι παραπάνω, κάτι που θα μπορούσε να τα τινάξει όλα στον αέρα (και τα τινάξει), παρόλο που το σχέδιο για το υπόλοιπο της ζωής τους το είχαν επεξεργαστεί προ πολλού και ήταν σίγουρα καλά φυλαγμένο κάπου ανάμεσα στα έγγραφα, κάτω κάτω στο μεταλλικό κουτί μέσα στο σεκρετέρ, ή αλλού.

Γινόταν πάντως όλο και πιο ξεκάθαρο ότι ο Καρλ στην ουσία δεν ήξερε και πολλά για τους γονείς του, ότι κουβαλούσε μονάχα μερικές θολές εικόνες της παιδικής ηλικίας από το φωτογραφικό άλμπουμ των σχολικών και εφηβικών του χρόνων. Τους είχε ποτέ σκεφτεί στ' αλήθεια; Ήταν δουλειά των παιδιών, όταν μεγαλώσουν, να σκεφτούν για τους γονείς τους; Κι αν ναι, πότε έπρεπε να ξεκινήσουν να το κάνουν; Μήπως στα είκοσι πέντε του ήταν ήδη αργά;

Κοίταξε έξω από το αμάξι, στο οδόστρωμα. Αριστερά και δεξιά οι λόφοι της Θουριγγίας. Οι γονείς εγκαταλείπουν τη γονεϊκή εστία – εκείνη τη στιγμή, η φράση ήταν πολύ παράξενη και στενάχωρη. Παλιά, σκέφτηκε ο Καρλ, η φυγή από το σπίτι ήταν κάτι που προβλεπόταν να κάνουν τα παιδιά. Τα παιδιά έφευγαν για να γνωρίσουν τον κόσμο, όχι οι γονείς. Κι έπειτα –δεύτερον– οι γονείς ανησυχούσαν για τα παιδιά τους και τα λοιπά.

Το πέρασμα των συνόρων ήταν γεμάτο κόσμο: περιπατητές, φιλοπερίεργοι, ουρές από αυτοκίνητα, ορδές από πεζούς – η χώρα έμοιαζε υπό διάλυση, σαν να πήγαινε σύσσωμη ταξίδι.

Αρκετοί κουβαλούσαν σακίδια πλάτης και βαλίτσες, νέοι και ρωμαλέοι πεζοπόροι που συναντιόνταν σαν να είχαν δώσει ραντεβού και στήριζαν ο ένας τον άλλον – κανείς τους δεν ήταν στην ηλικία των γονιών του. Με τη μεγάλη, μαύρη θήκη του ακορντεόν στην πλάτη, ο πατέρας του έμοιαζε με πρόσφυγα πολέμου που προσπαθούσε να διασώσει ένα κομμάτι από την οικοσκευή του. Ταιριαστά με την εικόνα αυτή ξεπρόβαλαν μες στην κοιλάδα τα ερείπια, πλέον, μιας γέφυρας του αυτοκινητόδρομου που είχε μείνει μισοτελειωμένη. «Τώρα μπορούν να τη συνεχίσουν» μουρμούρισε ο πατέρας του – ένα παράξενο σχόλιο, από τη στιγμή που πίστευε ότι τα σύνορα θα έκλειναν πάλι σύντομα. Στο βάθος, στη βάση ενός παρατηρητηρίου έβλεπες στρατιώτες με τα πολυβόλα κρεμασμένα χαλαρά στο στήθος, και ενδόμυχα ο Καρλ έδινε δίκιο στον πατέρα του: Όλος ο μηχανισμός μπορούσε ανά πάσα στιγμή να τεθεί ξανά σε λειτουργία.

Ο Καρλ πρότεινε για άλλη μια φορά να τους πάει ως το Γκίσεν, στο Κεντρικό Στρατόπεδο Προσωρινής Φιλοξενίας. Ο πατέρας του τον κοίταξε σαν να τον έβλεπε από την άλλη άκρη μιας σήραγγας. Οι αυθόρμητες αλλαγές αποκλείονταν – τουλάχιστον ως προς αυτό το σημείο όλα κυλούσαν όπως πάντα. Η ζωή των γονιών του θα άλλαζε, για πάντα, αυτό ήταν το μόνο σίγουρο, αλλά η ανατροπή συνέβαινε σύμφωνα με τους παλιούς κανόνες. Κάτι που παρέμενε αβέβαιο ήταν αν θα ξαναβλέπονταν ποτέ.

Ακολούθησε ο αποχωρισμός. Ένα αυτοσχέδιο πάρκινγκ, που στην πραγματικότητα δεν ήταν παρά ένα κομμάτι αγρού, ένας λασπερός βοσκότοπος με σκούρο χώμα, μια εικόνα στενάχωρη. Οι γονείς του φορούσαν τα πράσινα πλαστικά τους αδιάβροχα που έπαιρναν άλλοτε μαζί τους όταν έκαναν τις διακοπές τους στο βουνό, στα Ύψηλά Τάτρα, και που κάλυπταν τους ίδιους και τα σακίδιά τους, έτσι που έμοιαζαν με αστροναύτες οι οποίοι παρά τις αντίξοες συνθήκες

είχαν βαλθεί να πάνε σε έναν νέο, άγνωστο πλανήτη. «Τι ωραίες διαδρομές που κάναμε!», η φράση κάθε φορά που επέστρεφαν από τις διακοπές. Η μητέρα του φορούσε και τα παπούτσια πεζοπορίας των Τάτρα, εκείνα που ήταν από ακατέργαστο καφετί δέρμα (οι χοντρές σόλες, το πριονωτό προφίλ), και, τώρα μόλις το πρόσεξε ο Καρλ: ακόμα και το καρό πουκάμισο πεζοπορίας κάτω από το γκριζό μάλλινο γιλέκο της, ένα πουκάμισο που είχε αγοράσει από την Τατράνσκα Λόμνιτσα, κοντά στο σλοβάκιχο ορεινό καταφύγιο όπου πήγαιναν κάθε χρόνο μαζί με μια βαλίτσα γεμάτη έτοιμες σούπες, τυρί σε κονσέρβα και σπιτικό λέμπερβουρστ. Οι γονείς του ήταν πάντοτε οικονομοί. Τώρα, τα άφηναν όλα πίσω τους. Ξεκινούσαν για να κατακτήσουν τον στόχο «Δύση». Σαν να ήταν μία από τις πεζοπορίες τους.

Στο τέλος, αγάλιασαν τον Καρλ: άκαμπτα και κάπως αποστασιοποιημένα – τα υγρά, κρύα αδιάβροχα σαν μια τελευταία απόρριψη, εντελώς άθελά τους, κι ίσως γι' αυτό χρειάστηκε προσπάθεια για να συγκρατήσει τα δάκρυά του. Όταν έβαλε μπροστά τη μηχανή, άρχισε το γνέψιμο. Οι γονείς του έγνεφαν, κι όταν το αμάξι ξεκίνησε συνέχισαν να γνέφουν, κι όταν κοίταξε μέσα από τον καθρέφτη ο Καρλ τους είδε που έγνεφαν ακόμα, κι έγνεψε κι εκείνος, από το πλάι, τεντώνοντας το μπράτσο του έξω από το παράθυρο και βρέχοντας το πουλόβερ του στη βροχή. Να γνέφεις για ώρα, μέχρι που ο άλλος να έχει χαθεί και, αν μπορούσες, και λίγο ακόμα – αυτό ήταν παράδοση στην οικογένειά τους. Αργότερα, στον ύπνο του, ο Καρλ τους είδε πάλι όλους να στέκουν εκεί, γνέφοντας, τους γονείς του στη δική τους κι εκείνον στη δική του θέση, ενώ τους χώριζε κιόλας μια μεγάλη απόσταση και καθένας ήταν ήδη στη δική του ζωή: Εδώ είμαι, αυτός ήμουν, στο επανιδείν, αγαπημένοι μου.

Ας ελπίσουμε ότι οι γονείς μας θα ζήσουν καλύτερα από εμάς· κάτι δεν πήγαινε καλά με αυτή τη φράση.